

Nu BOLK zelf op zijn critiek van VIRCHOW terugkomt, dwingt hij mij, ook daarop in te gaan.

Dat ik het niet eens ben met VIRCHOW's meening omtrent het niet onwaarschijnlijk bestaan van tweeërlei roodharigheid, moet iederen aandachtigen lezer van mijn stukje duidelijk zijn. Ook kan ik verklaren, in mijn appreciatie van VIRCHOW als patholoog en als anthropoloog niet veranderd te zijn. Maar ook niet veranderd is de vereering, die ik voor dien waarlijk genialen en grooten man koester, om zijn baanbrekend pathologisch, ja algemeen biologisch levenswerk. Ik reken het mij tot een geluk met dien man steeds in de meest aangename persoonlijke relaties gebleven te zijn, niettegenstaande alle verschil van meening, waardoor ik herhaaldelijk, tweemaal ook in den kring der *Anthropologische Gesellschaft* te Berlijn, met hem een lans gebroken heb. En het heeft mij altijd gehinderd, dat sommige anthropologische dwalingen van VIRCHOW, die mij nu al een goede vijf-en-twintig jaar wel bekend zijn, in en buiten Duitschland een strooming hebben doen ontstaan van veelal bedekte verguizing, welke strooming nu blijkbaar ook BOLK heeft medegesleept.

Ons medici — de eer zij mij vergund mij nog eens bij u, lezers van dit *Tijdschrift*, te mogen rekenen — ons allen moet het leed gedaan hebben, de bewerking van gegevens door de hand, die de „*Cellularpathologie*” schreef, te zien qualificeeren als „zeer verward”, die gegevens zelf als „foutief” en „de daaruit getrokken conclusies” als „met elkander in volkomen tegenspraak”, zoodat aan de aldus door VIRCHOW gevormde meening „geen wetenschappelijke waarde mag worden toegekend”. En dat op een toon die van alles behalve piëteit getuigt. En dat in een taal, die verdediging door de in zijn land nog steeds talrijke vereerders van VIRCHOW's aandenken uitsluit. En dat, vooral, waar die krasse beoordeeling slechts berust op vluchtig lezen en dus geheel ongegrond is.

Het is niet waar, dat in den Duitschen tekst van BOLK's roodhaar-verhandeling iets voorkomt, dat ook maar daarop gelijk. Het *eenige* daarin, dat men een „afkeurend oordeel over VIRCHOW” zou kunnen noemen is het volgende:

„Das anthropologische Bild, das VIRCHOW darin (bedoeld is zijn *Physische Anthropologie der Deutschen*) gegeben hat, ist infolge von unzureichendem Material ein verzerrtes. Die von VIRCHOW behauptete Platycephalie als Merkmal des friesischen Schädels sucht man bei den wahren Friesen vergebens”.

Nu derhalve niemand uit het kamp zijner volgelingen de eer van den gestorven grooten aanvoerder verdedigen kan, heb ik, een tegenstander, mij verplicht gerekend dat te doen.

Haarlem, 9 Febr. 1908.

EUG. DUBOIS.

BEHANDELING MET TUBERCULINE DENYS.

In mijn stukje staat een drukfout nl.: bij patiënt II werd begonnen met $\frac{0}{1000}$ bouillon filtré. Tevens verneem ik dat de epiglottiszweer indertijd na geregelde plaatselijke behandeling en niet spontaan genas. Van meer belang is, dat de reactie op het eind van Augustus niet een tuberculine-intoxicatie was, zooals sommigen meenden, maar wel degelijk een reactie. Immers patiënt bleek na een temperatuurs-verheffing in Januari, weder te reageeren op

A. T. K, 1 mgr. met sterke temperatuursverhooging (39.1°), zoodat besloten werd tot een nieuwe kuur met „bouillon filtré”.

Renkum, 6 Februari 1908.

K. TH. HAVERKORN VAN RIJSWIJK.

BERICHTEN.

Wetten, Besluiten, Officiële verslagen enz.

De verslagen van het staatstoezicht op de volksgezondheid.

Het is mij gebleken, dat de aanhef van mijn overzicht over het jaarverslag van het staatstoezicht op de volksgezondheid in ons vorig nummer den door mij niet bedoelden indruk heeft gegeven, als zou ook het verslag over 1906 weer te laat verschenen zijn. Ik stel er derhalve prijs op dezen indruk, zooveel in mijn vermogen is, weg te nemen om geen onverdienden blaam op den centralen gezondheidsraad te laten rusten, en dat te meer waar er toch reeds een groote neiging in ons land bestaat om het werk van ons staatstoezicht op de volksgezondheid gering te schatten en af te breken. Daarom is het mij aangenaam hier te kunnen mededeelen, dat genoemd jaarverslag over 1906 den 29sten Juni 1907 aan den minister is gezonden, dus binnen den door de wet daarvoor gestelden termijn. De gezondheidswet toch zegt, dat het verslag over het afgelopen jaar vóór den 1sten Juli van het volgende jaar bij den minister moet zijn ingediend. Het spreekt van zelf, dat tusschen deze indiening en de publicatie van zulk een omvangrijk werk, als dit verslag is, nog een aanmerkelijke tijd moet verlopen, en dit is dan ook de reden, dat het verslag niet vóór het einde van December gedrukt en ingebonden kon zijn en derhalve pas in Januari van dit jaar verkrijgbaar kon worden gesteld.

In stede van blaam verdient de centrale gezondheidsraad derhalve lof, dat hij er in geslaagd is in den tijd van een jaar of vier een zoodanige werkwijze te vinden en een zoodanige regeling te treffen, dat allen achterstand, die in de eerste jaren zeer begrijpelijk was, werd ingehaald, zoodat het vierde jaarverslag binnen den door de wet gestelden, en zeer krap gemeten, termijn bij den minister kon worden ingediend. Hierop mag, juist met het oog op de miskennis, die de arbeid van ons staatstoezicht op de volksgezondheid vaak ondervindt, wel eens met nadruk de aandacht gevestigd worden. Dat ik in mijn overzicht over het verslag op enkele leemten daarin, als gevolg van de nieuwe werkwijze, de aandacht vestigde, geschiedde dan ook niet uit geringe waardeering van den verrichten arbeid, maar in de hoop dat wellicht mijn opmerkingen iets er toe zouden kunnen bijdragen, het verslag nog in belangrijkheid te doen vooruitgaan.

Bevordering en pensioen van officieren van gezondheid in Nederlandsch-Indië.

De *Nederlandsche Staatscourant* 1908 n°. 25 bevat een Koninklijk besluit van den 16den Januari 1908 (*Stsbl.* n°. 42) tot wijziging der regelen op de bevordering van de officieren van gezondheid, militaire apothekers en militaire paardenartsen bij het leger in Nederlandsch-Indië. Bij deze wijziging wordt, wat de officieren van gezondheid betreft, bepaald dat ook dan, wanneer geen